

BIJLAGE 2 – INTERNE BENCHMARK GEMEENTELIJKE ONDERSCHIEDINGEN (t.k.n.)

I. DE OPDRACHT

In de op 28 september 2016 voorgelegde ambtelijke 'Projectbeschrijving actualisering beleid gemeentelijke onderscheidingen' werd onder 1.2. (noodzakelijke werkzaamheden) aangegeven, dat een benchmark bij andere gemeentelijke overheden gewenst werd als referentie voor de evaluatie / herwaardering van het Maastrichtse beleid ten aanzien van gemeentelijke onderscheidingen, met name toegespitst op de (ambtelijk levende) vraag in hoeverre het gemeentelijk onderscheidingstelsel afdoende functioneert t.a.v. het terrein van kunst en cultuur.

In deze rapportage zijn aan de orde:

- de benchmark en een daaraan gekoppelde analyse;
- een analyse van de Maastrichtse situatie op het gebied van culturele onderscheidingen en prijzen

De in deze rapportage vervatte set van informatie en analyses, overwegingen en conclusies is bedoeld als basis voor een vervolgetraject. Het nu al voorleggen van definitieve voorstellen is immers prematuur. Het voorliggende rapport voert niet noodzakelijkerwijs tot een besluitrichting. Daarover moet eerst consensus bestaan.

II. DE OPZET VAN DE BENCHMARK

Bij het uitvoeren van de benchmark is de volgende werkwijze gevolgd.

- a. Er is gezocht naar onderzoek, waarin het onderscheidingenbeleid van alle Nederlandse gemeenten aan de orde is;
- b. vervolgens is ingezoomd op een kleiner aantal gemeenten, waarbij het onderscheidingenbeleid gedetailleerder is bekeken.

Ad a. Het onderscheidingenbeleid van alle Nederlandse gemeenten.

Vastgesteld moet worden dat er weinig onderzoek voorhanden is.

Het enige dat is aangetroffen is de site 'Nederlandse ridderorden en onderscheidingen' (1998 – 2017) van Erik Müller¹.

Deze site betreft een inventarisatie van onderscheidingen van Nederlandse gemeenten, waarbij die gemeenten op alfabetische volgorde zijn gerangschikt. Per gemeente wordt aangegeven welke onderscheiding(en) beschikbaar is / zijn.

Over deze site moet meteen een eerste opmerking worden gemaakt.

Erik Müller heeft gestreefd naar een volledige inventarisatie. Het aantal gemeenten, dat in zijn studie is opgenomen, is 269. De website van het CBS² geeft echter een totaal aantal van 388 Nederlandse gemeenten aan (telling per 1 januari 2017). Dat wil zeggen dat Müller 269/388 = 69,3% van de Nederlandse gemeenten is zijn inventarisatie heeft betrokken.

Hoewel Müllers site dus niet beantwoordt aan zijn pretentie van volledigheid, is 69,3% wel een 'mooie' representatie. De meeste steekproeven halen dat percentage niet eens.

Müllers site is daarom betrokken in de benchmark.

¹ Erik Müller is lid van de Studiekring Ridderorden en Onderscheidingen, van de Studiekring Faleristiek, van de Orders and Medals Research Society en van Ordenhistorisk Skelskab. Op zijn site wordt aangegeven dat in de laatste 50 jaar slechts één serieuze poging is ondernomen om alle Nederlandse onderscheidingen te inventariseren én dat deze studie (Orders and Decorations of the Netherlands) incompleet blijkt te zijn.

² www.cbs.nl geraadpleegd op 10 juli 2017

Ad b. Inzoomen op een kleiner aantal gemeenten.

Müllers inventarisatie is bruikbaar voor het registreren van aantallen, maar zegt minder over de feitelijke gemeentelijke praxis. Daarom is een kleiner aantal gemeenten nader bezien, waarbij als volgt is gekozen:

- de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht);
- een aantal middelgrote / kleinere steden, waarbij is gelet op de landelijke spreiding (Eindhoven, Tilburg, Groningen, Nijmegen, Enschede en Middelburg);
- de grote steden in de Euregio Maas – Rijn (Aken, Luik, Tongeren, Sittard-Geleen en Heerlen).

Het voorafgaande wil zeggen dat in totaal 15 (middel)grote gemeenten nader zijn bezien op hun onderscheidingenbeleid.

III. BEGRIPSAFBAKENING

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen gemeentelijke onderscheidingen en prijzen.

Onderscheidingen

Onderscheidingen zijn (veelal) eretekens, die worden toegekend door een gemeentebestuur (het college van burgemeester en wethouders en/of de gemeenteraad) op basis van een door de gemeenteraad vastgestelde verordening. Doorgaans gaat het om de waardering van verdiensten, die zich over een lange(re) termijn uitstrekken.

Prijzen

Bij 'prijzen' gaat het meestal om de erkenning van een eenmalige, in het oog springende prestatie. Het gemeentebestuur (in zijn geheel) speelt in de toekenning nauwelijks of geen rol. In een aantal gevallen is de toekenning uitbesteed. De prestatie is dan ook nog eens 'disciplinegebonden, zoals sport, economie, kunst en cultuur, welzijn etc.

IV. EERSTE DATA-ANALYSE

Onder verwijzing naar hoofdstuk II (opzet van de benchmark) is de eerste data-analyse gebaseerd op:

- a. de site 'Nederlandse ridderorden en onderscheidingen';
- b. het onderzoek naar het onderscheidingenbeleid van 15 (middel)grote Nederlandse en Euregionale steden.

De analyse is toegespitst op de vraag of er er (aparte) gemeentelijke onderscheidingen op het gebied van kunst en cultuur zijn.

Ad a.

Zoals eerder vastgesteld: het gaat om het onderscheidingenbeleid van 269 van de 388 Nederlandse gemeenten (69,3%) op aantal en naam geïnventariseerd.

tabel 1

aantal gemeenten	aantal gemeenten met een aparte culturele onderscheiding
269	6
%	2,2

Opmerkingen:

- het relatief lage percentage wil niet zeggen, dat verdiensten op het gebied van kunst en cultuur niet gehonoreerd worden. Waar het in dezen om gaat is of er aparte onderscheidingen zijn.
- Opvallend is dat geldt: hoe kleiner het inwoneraantal van een gemeente, hoe kleiner het aantal onderscheidingen én dat aparte culturele onderscheidingen vooral of alleen maar worden aangetroffen in de – qua inwoneraantal – grotere gemeenten.
- In het overzicht van de site zijn cultuurprijzen niet meegenomen.

Ad b.

Het gaat om 15 (middel)grote Nederlandse en Euregionale steden (zie bijlage 2).

tabel 2

gemeente	aantal inwoners	aantal onderscheidingen	culturele onderscheiding	cultuurprijs / - prijzen
Amsterdam	853.000	6		x
Rotterdam	633.000	5	x	x
Den Haag	526.000	5		x
Utrecht	494.000	6	x	x
Eindhoven	227.000	3		x
Tilburg	213.000	3		
Groningen	203.000	2		
Nijmegen	172.000	5		x
Enschede	158.000	5		
Middelburg	48.000	1		
Aken	243.000	2		
Luik	198.000	1		x
Tongeren	31.000	5		
Sittard-Geleen	95.000	3		
Heerlen	87.000	2		
			2	7
%			13	47

NB. Het inwoneraantal is afgerond naar het dichtstbijzijnde 1000-tal

Opmerkingen:

- ook hier geldt: het relatief lage aantal culturele onderscheidingen wil niet zeggen, dat verdiensten / prestaties op het gebied van kunst en cultuur niet beloond worden.
- Opvallend is – ten opzichte van de scores onder ad a – dat bijna de helft van deze gemeenten cultuurprijzen uitreikt; in een aantal gevallen zelfs meerdere.

V. INTERPRETATIES EN CONCLUSIES NAAR AANLEIDING VAN DE LANDELIJKE SITUATIE

Vooraleerst moet worden ingegaan op de aan het licht tredende verschillen tussen de scores in tabel 1 en tabel 2.

Het aantal gemeenten met een aparte culturele onderscheiding scoort in tabel 1 op 6; in tabel 2 is dat aantal 2. Dat verschil kan de volgende redenen hebben.

In de site, die ten grondslag ligt aan de scores in tabel 1, zijn de 20 grootste Nederlandse steden opgenomen met alle een inwoneraantal van 120.000 of meer³. Dat is niet het geval voor de gemeenten – en de daaraan gekoppelde scores – in tabel 2. Zoals eerder opgemerkt: voor wat betreft de steden in tabel 2 is vooral gelet op een spreiding over het land met het oog op mogelijke cultuurverschillen.

Hoe dan ook; de conclusie, die ten aanzien van het bestaan van aparte culturele onderscheidingen, aan beide tabellen verbonden moeten worden, is dat gemeenten in grote meerderheid daarvoor niet kiezen. Wat zijn daarvan de (mogelijke) achtergronden?

Wanneer we de typering van de verschillende onderscheidingen, van de in tabel 2 opgenomen gemeenten, bezien (zie bijlage 2) dan valt het volgende op.

De meeste gemeenten kennen meerdere onderscheidingen, waarbij sprake is van een 'hiërarchische' opbouw. De indicator / variabele voor deze hiërarchie is doorgaans de kwaliteitsgradatie van de verdienste, al dan niet in relatie tot het aantal jaren waarin van verdienste sprake is geweest.

Wat ook opvalt is dat het maatschappelijk domein, waarbinnen de verdienste moet worden gesitueerd, minder van belang lijkt te zijn. In de toelichting op de onderscheiding is er bijvoorbeeld sprake van 'de stedelijke samenleving', 'het imago of de naamsbekendheid van de stad' of 'op de diverse terreinen maatschappelijke terreinen zoals cultuur, sport, economie en welzijn.'

De modus, bij de toekenning van onderscheidingen, zou kunnen zijn dat 'de ene verdienste de andere niet is' én er (blijkbaar) een consensus bestaat over een differentiatie in 'de zwaarte' daarvan. Vervolgens is de tijdspanne aan de orde: hoe lang heeft de persoon, de instelling of de groep zich verdienstelijk gemaakt.

Zou het maatschappelijk domein (bijvoorbeeld cultuur, sport, economie en welzijn) bepalend zijn voor 'het soort' onderscheiding en daarna 'de zwaarte' en de tijdspanne, dan leidt dat logischerwijs tot een veelheid van gemeentelijke onderscheidingen; een veelheid en een verfijning, waarvan men zich kan afvragen of die nog enige relevantie heeft.

De eerste optie is de 'meest behapbare' en leidt – zeker op een gevoelig terrein als dat van gemeentelijke onderscheidingen – tot de minste discussie.

³ Dit zijn de volgende steden met het volgende (afgeronde) aantal inwoners: Amsterdam (853.000), Rotterdam (633.000), Den Haag (536.000), Utrecht (494.000), Eindhoven (227.000), Tilburg (213.000), Groningen (203.000), Almere (197.000), Breda (182.000), Nijmegen (172.000), Apeldoorn (158.000), Haarlem (157.000), Amersfoort (152.000), Arnhem (152.000), Zaanstad (150.000), Den Bosch (151.000), Haarlemmermeer (144.000), Enschede (135.000), Zoetermeer (124.000) en Zwolle (124.000).

Een andere overweging – gekoppeld aan de onderzoeksvraag naar de noodzaak van een aparte onderscheiding op het gebied van kunst en cultuur – zou kunnen zijn: 'weegt' het domein van kunst en cultuur – ten opzichte van andere maatschappelijke deelgebieden / beleidsterreinen – voldoende zwaar, om daaraan gekoppelde verdienste(n) apart te onderscheiden? Zoals de benchmark laat, zien beantwoorden slechts 6 van de 269 gemeenten (2,2%) deze vraag positief in tabel 1 en 2 gemeenten in tabel 2 (13%).

Natuurlijk heeft het domein / beleidsterrein kunst en cultuur een uniek karakter, maar dat kan ook gezegd worden van de andere maatschappelijke velden. De gemeente Rotterdam (als één van de steden met een aparte culturele onderscheiding) heeft daarin een consequente weg gekozen: naast een aparte onderscheiding voor kunst en cultuur zijn er ook onderscheidingen voor prestaties binnen het domein van de economie en dat van welzijn.

De meeste (onderzochte) gemeenten gaan voor een andere keuze.

In het onderscheidingenbeleid wordt geen onderscheid gemaakt in maatschappelijke domeinen. Daar waar – om welke reden dan ook – die onderverdeling aan de orde is én noodzakelijk wordt bevonden, wordt deze 'uitgewerkt' in een 'prijzenbeleid'.

Daarbij dient zich de parallel aan met het landelijke / rijksbeleid op het gebied van onderscheidingen en prijzen.

Koninklijke onderscheidingen zijn niet gedifferentieerd naar verdiensten binnen één van de maatschappelijke velden, maar er is wel sprake van een hiërarchie, die verwijst naar de toegekende waardering van de inzet en de prestatie.

Daarnaast kent de Nederlandse staat een aantal cultuurprijzen zoals bijvoorbeeld de Johannes Vermeerprijs (als staatsprijs voor de kunsten), de P.C. Hooftprijs (voor literatuur) en de Prix de Rome (voor talent op het gebied van beeldende kunst en architectuur).

Daarbij is een (opgelost) probleem aan de orde dat aandacht verdient, zeker ook in geval van een mogelijke actualisering van het gemeentelijk onderscheidingen- en prijzenbeleid.

(Anekdotisch)

' In 1969 veroorzaakte de P.C. Hooftprijs voor Letterkunde veel ophef toen hij aan G.K. van het Reve werd toegekend. De schrijver / dichter was in 1966 nog vervolgd voor godslastering in het zogenaamde Ezelproces. Ondanks diverse protesten hield cultuurminister Marga Klompé voet bij stuk en overhandigde (van het) Reve de prijs.

In 1984 weigerde toenmalig minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Elco Brinkman, dezelfde staatsprijs uit te reiken aan Hugo Brandt Corsius. Brinkman vond de winnaar kwetsend en achtte het niet gepast dat de schrijver / columnist daar van staatswege voor zou worden beloond. Vervolgens trad de jury af en werd de P.C. Hoofdprijs twee jaar niet uitgereikt.

In 1987 bracht het ministerie de prijs onder bij een onafhankelijke stichting, waarna Brandt Corsius hem alsnog kreeg toegekend. Ook de andere staatsprijzen zijn nadien bij onafhankelijke instellingen ondergebracht. De Johannes Vermeerprijs is hierop geen uitzondering. ' ⁴

Kunst en cultuur zijn (als vanouds) terreinen waarop – enerzijds – wordt geëxperimenteerd en, in principe, al het bestaande en geaccepteerde ter discussie staat en – anderzijds – tegelijkertijd ook dat bestaande en overgeleverde wordt geconserveerd en gekoesterd.

Daaraan kan worden toegevoegd dat, over de noodzaak van het voeren van een overheidsbeleid (met financiële middelen) op het gebied van kunst en cultuur, geen consensus bestaat. In het discours worden (grof gesteld) twee stellingen betrokken (met van alles daartussen): totaal geen overheidsbeleid onder het (misbruikte) Thorbeckiaanse motto 'De kunst is geene regeringszaak' ⁵ en kunst 'als linkse hobby' of

⁴ André Nuchelmans, 'Alles heeft zijn prijs' (2010), Site van Dutch Heights – platform voor kunst- en cultuurprijzen in Nederland.

kunst- en cultuurbeleid als een uit verheffing en beschaving voorkomende plicht.

Voor een overheid, die op gepaste afstand rekening heeft te houden met 'meerdere smaken', kan de waardering van prestaties en verdiensten (zeker) in het domein van de kunsten derhalve 'brisant materiaal' zijn.

In een van de vorige alinea's werd opgemerkt, dat de staatsprijzen (voor kunst en cultuur), na een aantal incidenten, bij onafhankelijke stichtingen zijn ondergebracht. Er is echter nog een andere tendens, die in dit verband relevant is.

(ik citeer nogmaals de eerder aangehaalde André Nuchelmans)

Kunstprijzen zijn een middel om te onderstrepen hoezeer men de kunst en cultuur waardeert.

'Daarmee is het voornaamste belang van een kunstprijs voor de uitreikende instantie aangegeven.

Wie zich aan een kunstprijs verbindt en zich als kunst- en cultuurminnend profileert, brengt een positief beeld van zichzelf naar buiten. Bovendien kan de winnaar worden ingezet om de naamsbekendheid van de uitreikende instantie te vergroten, zeker wanneer het een grote prijs betreft. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de tweede helft van de jaren tachtig het bedrijfsleven de kunstprijzen als marketinginstrument ontdekt.'

(...)

'In navolging van het bedrijfsleven roepen meer en meer lagere overheden en kunstinstellingen prijzen in het leven om zich te profileren. Al met al stijgt het aantal kunstprijzen tussen 1978, toen ze voor het eerst zijn geïnventariseerd, en 1998, toen de Boekmanstichting deze inventarisatie weer opnam, van 156 naar 555. De daarop volgende inventarisaties laten een stijging zien naar meer dan 700 prijzen, met een hoogtepunt in 2002, toen er 748 werden geteld. Daarna zette een lichte daling in en schommelde het aantal weer rond de 700.

Inmiddels kent elke kunstensector zijn eigen prijzen, oplopend van lokale reikwijdte tot internationale uitstraling, met een bijbehorend geldbedrag of aanzien.'⁶

Aan het voorafgaande mogen de volgende eerste conclusies (en daaraan verbonden vragen) worden verbonden.

- Het voorkomen van (een) aparte gemeentelijke onderscheidingen op het gebied van kunst en cultuur is – gelet op het aantal onderzochte Nederlandse steden (zie de tabellen 1 en 2) – uitzonderlijk.
- Het waarderen van prestaties, op het terrein van kunst en cultuur, door middel van gemeentelijke prijzen, komt vooral voor in de grotere Nederlandse steden (waarschijnlijk de helft van deze categorie). De gemeentebesturen besteden de beoordeling / selectie doorgaans uit.
- Naast het aantal gemeentelijke kunst- en cultuurprijzen is er nog een zeer groot aantal van dit soort waarderingen dat wordt uitgereikt door het bedrijfsleven, stichtingen etc.

⁵ Marita Mathijsen, 'Wat die Thorbecke werkelijk zei', NRC van 4 september 2014. Het citaat uit de Handelingen van de Tweede Kamer van 26 november 1863 luidt letterlijk: "De kunst is geen regeringszaak, in zoverre de Regering geen oordeel, noch eenig gezag heeft op het gebied der kunst."

⁶ André Nuchelmans, 'Alles heeft zijn prijs' (2010), Site van Dutch Heights – platform voor kunst- en cultuurprijzen in Nederland.

VI. DE MAASTRICHTSE SITUATIE T.A.V. CULTURELE ONDERSCHIEDINGEN EN PRIJZEN

Met de vorige hoofdstukken als referentie kunnen de volgende (eerste) vragen worden gesteld, uitgaande van de opdracht tot voorstellen voor een actualisering van het gemeentelijke onderscheidingenbeleid.

- Zijn er, voor de gemeente Maastricht, voldoende en zwaarwegende redenen / argumenten (en, zo ja, welke) aanwezig, om het gemeentelijk beleid v.w.b. onderscheidingen op het gebied van kunst en cultuur bij te stellen?
- Als die redenen / argumenten voorhanden zijn, moet die bijstelling dan plaatsvinden door een toevoeging van aparte culturele onderscheidingen aan het bestaande 'repertoire' of is dat aantal onderscheidingen voldoende en moet de bijstelling plaatsvinden via een herdefiniëring / precisering van de toekenningscriteria van de vier stedelijke onderscheidingen?

In deze eerste rapportage moeten deze vragen niet van een definitief antwoord worden voorzien. Dat gebeurt na overleg met de opdrachtgever. Richtinggevende overwegingen volgen wel. Echter niet, voordat eerst de Maastrichtse situatie op het gebied van onderscheidingen en prijzen op het gebied van kunst en cultuur in kaart is gebracht.

a. Culturele onderscheidingen

Zoals al eerder is vastgesteld: Maastricht kent geen aparte gemeentelijke onderscheiding op het gebied van kunst en cultuur. Op dat punt is de stad onder te brengen bij 97,8% van de Nederlandse gemeenten (zie tabel 1).

Maastricht, als 19^e stad van Nederland, behoort echter wel tot de zogeheten G9: negen grote Nederlandse steden die een welhaast complete culturele infrastructuur hebben.

Maastricht profileert zich uitdrukkelijk als cultuurstad en zet dat 'merk' in op het gebied van attractiviteit voor wat betreft bezoekers uit de Euregio en toeristen, studenten en het onderwijs, nieuwe inwoners en (jonge) culturele ondernemers.⁷

'Noblesse oblige' en dus is de vraag aan de orde, of een onderscheidende positie niet ook een expliciete een op een vertaling behoeft in een actueel gemeentelijk onderscheidingenbeleid.

Met inbegrip van de op- en aanmerkingen, die over het onderscheidingenbeleid 'as such' in de vorige hoofdstukken aan de orde zijn geweest, kan de mate van actualiteit en doeltreffendheid van het gemeentelijke beleid bezien worden vanuit de werking (oftewel een productkwaliteitsmeting).

Of het beleid – en het daarbij behorende 'instrumentarium' – werkt zou dan aan de hand van de volgende vragen geïndiceerd worden:

- wie of hoe vaak zijn – binnen het domein van kunst en cultuur – de afgelopen jaren (wegens) verdiensten onderscheiden;
- leidt deze inventarisatie 'meteen al' tot evidente 'missers' in termen van onterechte toekenningen dan wel het niet terecht onthouden van een onderscheiding;
- zijn er andere redenen (bijvoorbeeld transparantie, onheldere criteria, bewerkelijkheid etc.) die kunnen / moeten leiden tot aanpassingen / verbeteringen?

De laatste vraag kan in deze rapportage nog niet worden beantwoord. Na interviews met de betreffende medewerker(s) worden (eventuele) voorstellen in een tweede definitieve rapportage opgenomen.

⁷ 'Cultuur, een rol van betekenis', cultuurvisie 2015 – 2020 van de gemeente Maastricht, Maastricht 2015.

De gemeente Maastricht heeft, na de herijking van de stedelijke onderscheidingen in 2007, een lijst bijgehouden van de toekenningen van de drie belangrijkste vormen van stedelijk eerbetoon: de Eremedaille in goud, het Teken van Verdiensten en de Trichter (in volgorde van belangrijkheid)⁸. De toekenningen worden weergegeven in de navolgende tabel.

tabel 3

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eremedaille in Goud	-	1	1	1	1	1	-	1	1	0
	-	1	0	0	0	1	-	1	0	0
Teken van Verdienste	-	2	4	2	3	4	2	1	2	1
	-	0	3	2	1	2	2	0	1	0
De Trichter	5	3	3	4	2	3	3	4	3	2
	4	1	2	3	2	1	2	2	1	0

Tabel 3 laat zich als volgt lezen:

- per jaar is opgenomen hoe vaak een van de drie stedelijke onderscheidingen is uitgereikt;
- in de grijs gearceerde rij is vervolgens opgenomen hoe vaak deze onderscheiding in het betreffende jaar is toegekend aan iemand in de culturele sector.
- De culturele sector moet daarbij breed worden gedefinieerd: alle culturele en kunstdisciplines zijn daarbij aan de orde en er is geen onderscheid tussen het professionele en het amateurniveau.

Het antwoord op de vraag hoe vaak – in de afgelopen 10 jaar – een van de drie stedelijke onderscheidingen werd toegekend én hoe vaak in de culturele sector – is in het navolgende schema weergegeven.

tabel 4

	aantal keren toegekend	waarvan aan cultuur	% cultuur
Eremedaille in Goud	7	3	43 %
Teken van Verdienste	21	11	52 %
De Trichter	32	18	56 %
totalen	60	32	53 %
aan amateursector		11	34 %
aan professionele sector		19	59 %
niet toe te wijzen aan een van beide		2	7 %

Aan de tabellen 3 en 4 kunnen de volgende constatering en conclusies worden verbonden:

- De getalsmatige opbouw van de toewijzing van de verschillende stedelijke onderscheidingen komt overeen met de hiërarchie. Dat geldt zowel in zijn algemeenheid alsook voor de culturele sector. Uitzonderlijke verdiensten komen nu eenmaal minder vaak voor.
- Opvallend is het percentage toewijzingen in de culturele sector. Er is niet alleen een goede verdeling over de jaren heen (geen significante toename of afname volgens tabel 3); de culturele

⁸ Inventarisatie van de toekenning van deze stedelijke onderscheidingen gedurende de periode 2007 – 2016, ter beschikking gesteld door Bestuurszaken en Externe Betrekkingen van de gemeente Maastricht

sector is ook goed vertegenwoordigd. Het gemiddelde percentage van toekenningen is groter dan 50% (zie tabel 4).

Terug naar de vragen.

De cijfers in de tabellen 3 en 4 én het onderliggende document ⁹ geven geen enkele aanwijzing voor onterechte toewijzingen dan wel het onterecht onthouden van een van de gemeentelijke onderscheidingen aan verdienstelijke personen in de culturele sector. Integendeel: het domein van kunst en cultuur wordt 'goed bediend'.

Daarbij moet een kanttekening worden gemaakt.

Wanneer de lijst van door de gemeente onderscheiden personen en hun verdiensten nader wordt gezien, dan valt op dat daarop een aantal kunstenaars (met een vergelijkbare staat van dienst) ontbreekt, dat zeker ook voor een van de drie gemeentelijke eretekens in aanmerking zou moeten komen. Het past niet om in deze rapportage daarop nader in te gaan en over mogelijke gepaste acties dient eerst overleg te worden gevoerd met de verantwoordelijke portefeuillehouder (na advies van B&O – Economie en Cultuur).

⁹ Inventarisatie van de toekenning van deze stedelijke onderscheidingen gedurende de periode 2007 – 2016, ter beschikking gesteld door Bestuurszaken en Externe Betrekkingen van de gemeente Maastricht

b. Prijzen op het gebied van kunst en cultuur

Maastricht behoort tot de 47% van de Nederlandse gemeenten die cultuurprijzen uitreiken (zie tabel 2). Daarnaast is er nog een aantal andere prijzen op het gebied van kunst en cultuur. Deze worden uitgereikt door andere instanties dan de gemeente.

Daartoe de volgende overzichten.

Tabel 5

prijzen door de gemeente uitgereikt / ondersteund	discipline	toelichting
Victor de Stuersprijs	monumentenzorg architectuur	De prijs wordt jaarlijks uitgereikt; het ene jaar voor een bijzondere prestatie op het gebied van architectuur, het andere jaar voor een prestatie op het gebied van monumentenzorg. Burgers kunnen kandidaten voordragen. Een vakjury draagt prijswinnaars voor aan het college van B&W.
Culturele Ondernemersprijs Maastricht (COP)	niet bepaald	De prijs wordt uitgereikt aan personen, die zich als cultureel ondernemer hebben onderscheiden. De bedoeling is dat de laureaat de prijs na een of meerdere jaren doorgeeft aan iemand, die volgens hem / haar de onderscheiding verdient. Opmerkelijk is het volgende: Guus Beumer (directeur Marres) gaf de COP in 2012 door aan de eigenaren van Traders Pop. Deze weigeren tot nu toe de prijs over te dragen, omdat ze zich onheus behandeld voelen door de gemeente Maastricht.
Prijs van de Nederlandse Dansdagen Maastricht	dans	De prijs is bedoeld voor talentvolle choreografen, die al een aantal in het oog springende projecten hebben gerealiseerd, maar nog geen structurele (overheids)subsidie ontvangen. Met het met de prijs gemoeid bedrag moet de laureaat een nieuwe productie realiseren. De kandidaten worden aangewezen door een vakjury. De wethouder voor kunst en cultuur dan wel de burgemeester reikt de prijs namens het Maastrichts gemeentebestuur uit.
Prijzen van het Prinses Christina Concours in Maastricht	muziek	Het Prinses Christina Concours organiseert in een aantal grotere Nederlandse steden jaarlijks o.m. concoursen om jongeren kennis te laten maken met muziek. Het zijn voorrondes voor een landelijke finale. De prijzen, die in die voorrondes worden uitgereikt, bestaan uit optredens, workshops en cursussen. De wethouder voor kunst en cultuur dan wel de burgemeester reikt de prijzen uit.

tabel 6

niet door de gemeente (mee)gefinancierde culturele prijzen	discipline	toelichting
BACA Bonnefantenmuseum	beeldende kunst	De Bonnefanten Award for Contemporary Art wordt tweejaarlijks uitgereikt. De artistieke prestatie van de winnaar moet blij hebben gegeven van een uitzonderlijke kwaliteit en persoonlijkheid, als een belangrijke invloed op andere kunstenaars gelden en grote relevantie hebben voor de hedendaagse kunstpraktijk. Een vakjury selecteert de winnaar. De prijs wordt financieel mede ondersteund door de Provincie Limburg en DSM.
Gilbert de Bontridderprijs	beeldende kunst	De Gilbert de Bontridderprijs wordt jaarlijks ter beschikking gesteld aan een (afstuderende) student van de opleiding Autonome Beeldende Kunst van de ABKM. Het aan de prijs gekoppelde geldbedrag ad € 2.500 wordt gesponsord door de Stichting Art Promotion.
Prijzen van de Stichting Edmond Hustinx	meerdere disciplines	De Edmond Hustinxprijs wordt een keer per twee jaar uitgereikt aan een Nederlandstalige toneelschrijver (afwisselend Belgisch en Nederlands). De 3 Henriëtte Hustinxprijzen worden ieder jaar uitgereikt aan excellente en beloftevolle studenten van de 3 Maastrichtse kunstfaculteiten van de Zuyd Hogeschool.

Aan de tabellen 5 en 6 kunnen de volgende constatering en conclusies worden verbonden: Maastricht telt 7 culturele prijzen, waarvan er 4 uitgereikt, dan wel ondersteund en (mede)gefinancierd worden door de gemeente Maastricht. Als deze score wordt vergeleken met andere Nederlandse / Euregionale steden (zie tabel 2 en bijlage 2), dan mag aan Maastricht – qua aantallen – een bovengemiddelde plek worden toegekend.

Eerder in dit hoofdstuk werd opgemerkt dat Maastricht, als 19^e stad van Nederland, behoort tot de zogeheten G9: negen grote Nederlandse steden met een welhaast complete culturele infrastructuur. Een infrastructuur die niet in laatste instantie te danken is aan de aanwezigheid van de 3 kunstfaculteiten van Zuyd Hogeschool, de faculteit Kunst- en Cultuurwetenschappen van de UM en de Jan van Eyckacademie. Deze opleidingsinstituten zorgen immers voor de aanwezigheid en de ‘aanwas’ van kunstenaars en kunst- en cultuurprofessionals.

Het bijzonder is dan ook nog eens dat, parallel / dankzij deze diversiteit aan opleidingen, in de zogeheten ‘carrièreketens’ een veelheid van professionele instellingen voortkomt, die zich laat onderverdelen naar cultuur- en kunstproductie, -distributie, -afname en culturele evenementen ¹⁰.

¹⁰ Cultuur, een rol van betekenis’, cultuurvisie 2015 – 2020 van de gemeente Maastricht, Maastricht 2015.

Ook werd vastgesteld dat Maastricht zich uitdrukkelijk profileert als cultuurstad en dat 'merk' inzet op het gebied van attractiviteit voor wat betreft bezoekers uit de Euregio en toeristen, studenten en het onderwijs, nieuwe inwoners en (jonge) culturele ondernemers.

Aan deze vaststellingen kan (opnieuw) de vraag worden gekoppeld, of dit hiervoor geschetste wezenlijke onderdeel van de gemeentelijke beleidsvisie zijn 'afdruk' hoort te vinden in de stedelijke praktijk voor wat betreft onderscheidingen en (in dit geval) prijzen.

Wanneer het gaat om de honorering van de te onderscheiden cultuur- en kunstdisciplines, gekoppeld aan de in Maastricht aanwezige opleidingen, instituten en evenementen, ontstaat het volgende beeld.

tabel 7

Discipline (met onderverdeling)	prijs	jongerenprijs	aantal
Kunst- en cultuurwetenschappen	--	--	--
Beeldende kunst			
autonoom	BACA	Gilbert de Bontridderprijs Henriëtte Hustinxprijs	2
vormgeving	--	Henriëtte Hustinxprijs	1
fotografie	--	Henriëtte Hustinxprijs	1
Architectuur en monumentenzorg	Victor de Stuersprijs	--	1
Muziek			
compositie	--	Henriëtte Hustinxprijs	1
uitvoerend	--	Prijzen Pr. Christina Concours Henriëtte Hustinxprijs	2
Film	--	--	
Theater			
toneel uitvoerend	--	Henriëtte Hustinxprijs	1
toneel compositie	Edmond Hustinxprijs	Henriëtte Hustinxprijs	2
dans uitvoerend	--	--	--
dans compositie	Prijs Nederlandse Dansdagen	--	1
Literatuur en poëzie	--	--	--
niet discipline geboden	Culturele Ondernemersprijs	--	1

Aan de tabel 7 kunnen de volgende constatering en conclusies worden verbonden:

- de prijzen, waaraan de gemeente Maastricht zich verbonden heeft, komen alleen voor in de disciplines architectuur en monumentenzorg, dans (compositie), muziek (uitvoerend) en als niet discipline gebonden prijs.
- De disciplines kunst- en cultuurwetenschappen, film, dans (uitvoerend) én literatuur en poëzie zijn van geen enkele prijs voorzien. De Hans Berghuisstok (als poëzieprijs) werd in het verleden door de Stichting The Maastricht International Poetry Nights tweemaal uitgereikt. Het gemeentelijk subsidie aan de stichting is inmiddels beëindigd.

- Als het gaat om jongerenprijzen lijkt de cultuursector goed bedeed maar daarbij moet worden aangetekend, dat met name de Henriëtte Hustinxprijs daarin voorziet.
- Met uitzondering van de prijzen van het Prinses Christina Concours verbindt de gemeente Maastricht zich op geen enkele manier aan prijzen voor talentvolle jongeren binnen het domein van kunst en cultuur.

c. Naar afrondende conclusies als basis voor discussie met de opdrachtgever.

Uit de voorafgaande paragrafen en hoofdstukken mag afgeleid worden dat Maastricht, op het gebied van onderscheidingen én het niet voorhanden zijn van een apart ereteken voor kunst en cultuur, behoorlijk in de pas loopt met het allergrootste deel van de Nederlandse en Euregionale gemeenten.

Daarbij werd gewezen op 'het gevaar,' dat aan het toekennen van culturele onderscheidingen kleeft. Een aantal voorbeelden op het terrein van de rijksoverheid illustreerden dat risico. Het pareren daarvan gebeurt op twee manieren. Of het toekennen van aparte culturele waarderingen wordt uitbesteed, of (in de meeste gevallen) wordt op het terrein van kunst en cultuur een prijzenbeleid gevoerd. De gemeenten daarin moeten 'concurreren' met ideële stichtingen en het bedrijfsleven.

Voorts werd aangegeven, dat het (alsnog) instellen van een exclusieve onderscheiding voor de discipline kunst en cultuur, meteen de vraag oproept of dat dan ook niet het geval moet zijn voor andere gemeentelijke beleidsterreinen of -prioriteiten.

Uit een evaluatie van de Maastrichtse onderscheidingenpraktijk in de periode 2007 – 2016 bleek, dat de culturele sector 'goed bediend' wordt. Het aantal uitgereikte onderscheidingen voor verdiensten op het gebied van kunst en cultuur ligt gemiddeld iets boven de 50%.

Als nu aan het voorafgaande de vraag wordt verbonden, of Maastricht alsnog een gemeentelijk onderscheiding voor kunst en cultuur in het leven moet roepen, dan is mijn advies om dat niet te doen. De vraag of er redenen (bijvoorbeeld transparantie, onheldere criteria, bewerkelijkheid etc.) zijn, die kunnen / moeten leiden tot aanpassingen / verbeteringen van de toekenningspraktijk, kan pas beantwoord worden na gesprekken met de betreffende medewerkers. Deze gesprekken staan gepland voor september 2017.

Ik heb aan de eerder genoemde evaluatie over de periode 2007 – 2016 de vaststelling verbonden, dat een aantal kunstenaars (met een grote staat van dienst) tot nu toe geen gemeentelijk ereteken heeft ontvangen. Ik heb aanbevolen om daarover te overleggen met de verantwoordelijke portefeuillehouder na advies van B&O – Economie en Cultuur.